

Před 74 lety připravila a uskutečnila skupina mladých mužů, příslušníků československých paradesantních skupin vycvičených ve Velké Británii, ve spolupráci s příslušníky domácího odboje čin, který svým věhlasem daleko přesáhl hranice tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava – vojenskou likvidaci zastupujícího říšského protektora, generála policie a SS, třetího muže Velkoněmecké říše Reinharda Heydricha. Tento čin přinesl velké oběti na straně jedné, ale také změnil postoj západních spojenců k Mnichovské dohodě. Právě jsme na tento ojedinělý odbojový čin, největší v celé okupované Evropě, hrdí.

Krátce po půl jedenácté 27. května 1942 sjíždí z Kobylis šedozelený Mercedes-Benz 320. Právě předjíždí vpravo tramvaj č. 14, která pomalu dojíždí ke stanici. Těsně nad zatáčkou Heydrichův řidič SS-Scharführer Johannes Klein zmírňuje rychlost. Rotmistr Josef Gabčík vystupuje z nepatrného hloučku osob, čekajících na právě příjíždějící tramvaj, a jde k ohbí zatáčky. Má přes ruku balonový plášť, pod nímž se skrývá samopal Sten-gun Mk. II. FF 209, ráže 9 mm. Staví se velmi blízko k okraji chodníku.

Naproti ve směru od Holešoviček právě zacinkala a rozjíždí se tramvaj č. 3. Jede a zatáčí doleva, nahoru, ve směru do Kobylis. Ještě třetí tramvaj se nachází v okolí místa činu, neboť další čtrnáctka právě ve směru od Libně dojíždí ke stanici u Vychovatelny.

V tom okamžiku vjíždí Heydrichův automobil do prudké, pravotočivé zatáčky. Gabčík je již v palebném postavení. Za sebe na chodník odhazuje plášť a zaměřuje samopal na terč, sedící na předním sedadle vedle řidiče. Klein křečovitě drží volant, pneumatiky skřípou. Vzdálenost mezi útočníkem a Heydrichem je 1,5 metru!

Klein křičí cosi jako: „Pozor! Atentát!“

Gabčík tiskne spoušť, ale rána nevychází. Marně cloumá závěrem. Klein by měl šlápnout na plyn, ale Heydrich křičí: „Zastavit! Okamžitě zastavit!“

Klein brzdí. Toho využívá Kubiš, jenž je doposud v záloze. Stojí o několik kroků níž, skryt za betonovým sloupem elektrického vedení. Sahá do aktovky a pohotově vrhá bombu. Ozývá se mohutná detonace, která těžký Mercedes mírně nadzvedává. Výbuch demoluje stěnu vozu, trhá pneumatiku zadního kola a vyvrací dveře. Heydrich se hroučí kupředu. Tlak vzduchu vyráží okna tramvaje. Ta za zvuku řinčení skla prudce zastavuje. Heydrichův kožený plášť, který po výbuchu vyletěl několik metrů vysoko a zachytil se na pár okamžiků na drátech elektrického vedení, nyní zvolna padá na dlažbu. Pár sekund absolutního ticha. Jen poklice kol vystřelené tlakem se dokutálely...

Místo činu

Osádka i útočníci se budí ze svého ustrnutí. Gabčík odhazuje nepotřebný samopal. Kubiš, lehce raněn na levé části obličeje, krvácí, je trochu otrěsen. V okolí zaznívají výkřiky cestujících tramvaje, někteří jsou lehce ranění, jiní v panice vybíhají za vlečný vůz trojky. Klein vytahuje svou pistolí Walther PPK. Vyskakuje z vozu, marně s ní manipuluje. Gabčík a Kubiš pálí na Heydricha i řidiče, ale žádná střela nezasahuje cíl. Kubiš chce proskočit prostorem mezi motorovým a vlečným vozem tramvaje, ale náhle se objevivší policista mu zahradí cestu. „Chyťte ho!“ křičí lidé.

Kubiš běží podél tramvaje ke kolu. Heydrich se pokouší o několik kroků a dvakrát v ohbí zatáčky pálí ze své pistole na Gabčíka, jenž zadem obíhá tramvaj čtrnáctku. Ke svému kolu se nemůže dostat. Několik pasažérů z tramvaje mu zastoupilo cestu. Jen Kubišovi se pomocí několika výstřelů z pistole Colt, ráže 7.65 do vzduchu, daří z místa činu odjet. Gabčíka pronásleduje Klein, avšak jeho pistole selhává. Heydrich nyní pociťuje silnou bolest, drží se jednou rukou zábradlí. Pomalu se přesouvá zpět k zasaženému automobilu. Stojí bledý s pistolí v ruce, druhou rukou se drží na zádech.

V tu dobu se právě chystala nastoupit do tramvaje čtyřiačtyřicetiletá Marie Navarová, manželka justičního lékaře pankrácké věznice dr. Navarry. Když zazněl výbuch, obrací se Heydrichovi a po poskytnutí pomoci zastavuje malý dodávkový vůz. Vzápětí se z místa činu vzdaluje. Dodávkový vůz patřil zasilatelské firmě Holan a spol. Řidič František Šitta a jeho závozník Theodor Šulc se stávají důležitými aktéry. Poté, co je zastavila M. Navarová, sedl si Heydrich opatrně a poněkud vzpřímeně do malé kabiny vedle řidiče. Dozadu si vlezli závozník a strážník Michael Lofergyuk. Po chvíli ale Heydrich žádá o zastavení. Vysoký, ale především bolestí zkroutený, to nemůže již ve stísněné kabině auta vydržet. Zastavují a raněný uléhá na korbu břichem dolů.

Na Bulovce

U vchodu do chirurgie Všeobecné nemocnice hl. m. Prahy na Bulovce silně pobledlý Heydrich sám vystoupil z dodávkového automobilu a vešel do haly. Zde je položen na nemocniční vozík a vezen za pomoci zřízence Pěnkavy, MUDr. Karla Jarolímk a za doprovodu policisty Lofergyuka na ambulanci chirurgie.

Heydrich říká: „Rufen sie die Burg an“ (Volejte Hrad).

Jarolímk raněnému hmatá puls a za asistence Pěnkavy a sestry Erny Kolářové mu opatrně zouvá boty, svléká uniformu, zakrvácený látkový korzet a košili. Na zádech není nic, než malá rána.

Vztek a zloba zírání z Heydrichových nebezpečně zúžených očí. Je bledý, ale drží se. Jeho zdravotní stav vyžaduje neodkladnou operaci. Kolářová telefonuje do třetího patra, kde právě operuje prof. Dick. Zraněný je sinalý, v obličeji mrtvolně bledý. Jarolímk v rozpacích oslovuje Heydricha česky. Poté je přivolán český chirurg MUDr. Pavel Slanina a oba lékaři provádějí první orientační vyšetření.

Slanina konstatuje tržnou ránu na zádech, z níž odstraňuje menší kousek plechu. Ránu provizorně tamponuje. Poté Heydrich sám přechází ze septického do aseptického sálu. Tam se dostavuje třiačtyřicetiletý německý prof. MUDr. Walther Dick, rodák z Českého Krumlova, šéf chirurgického pavilonu na Bulovce. Zraněného vycévkuje, aby se ujistil, zda nekrvácí ledvina a nařizuje rentgenové vyšetření.

Heydrich je dr. Jarolímkem převezen na operační sál K5 k dalším úkonům. Prof. Dick provádí excizi tržného poranění a konstatuje těžkou devastaci sleziny a protrženou bránici. Ránu asanuje a zašívá. Poté je na Bulovku narychlo povolán osmapadesátiletý německý prof. MUDr. Josef Albert Hohlbaum, rodák z Lipové u Prostějova, přednosta německé (bývalé Jiráskovy) chirurgické kliniky v Praze. Vytváří se operační tým ve složení prof. Hohlbaum se svým asistentem doc. Wellerem, prof. Dick a MUDr. Slanina. Narkotizérem je MUDr. Alois Honěk. Sálovou sestrou je určena sestra Zavadilová, sálovým sluhou pan Müller, dobře ovládající anesteziologii. Již na začátku operace zahájené profesorem Hohlbaumem dochází mezi operujícími k rozporu. Hohlbaum se poté již na další úkony necítí zcela připraven, své místo postupuje prof. Dickovi a nadále pouze asistuje. Je vyjmuta slezina a uložena do formalinu. Pneumotorax uzavřen, krev odsáta a břišní dutina vydrénována. Celá operace trvala přibližně 60 minut. Poté prof. Dick a MUDr. Slanina provádějí revizi. MUDr. Františkem Machem je provedena přímá transfuze krve (z žíly do žíly) skupiny A. Dárce je příslušník SS.

Ještě v hluboké narkóze je Heydrich přemístěn do druhého patra jednoho z prominentních pokojů prof. Dicka. Následujícího dne budou všichni čeští lékaři z další ošetrovací péče vyloučeni. Heydrichův řidič Johannes Klein zůstane v péči německého lékaře dr. Puhally.

K. H. Frank se spolu s vojenským velitelem Prahy plk. von Briesenem dostavuje na Bulovku. Přijíždí také státní prezident dr. Hácha. Kolem 15. hodiny je o atentátu informována Heydrichova manželka Lina. Spolu s osobním lékařem Heydrichových dr. Grussem pak denně navštěvuje svého muže. Budova chirurgie na Bulovce se po přemístění pacientů proměňuje nejen v kasárna SS, ale doslova v silně hájenou pevnost. Okna jsou zabetonována a začerněna. Venku je pokácen živý plot a kolem pavilonu položeny drátěné zátarasy, klády a bedny naplněné pískem. Na střechách jsou zřízena kulometná hnízda, kolem ostatních budov jsou rozestavěny hlídky se psy, v okolí operují obrněná vozidla včetně tanků.

Frank vyhláší v Praze a okolí civilní výjimečný stav.

28. 5. 1942

Předměty z místa činu (kromě Sten-gunu) jsou vystaveny ve výloze obchodního domu Baťa na Václavském náměstí. Ve všech 1180 kinech v Čechách a na Moravě je promítán pětiminutový snímek zhotovený na příkaz gestapa pracovníky týdeníků UFA a Aktualita: „Popis nalezených věcí při atentátu na zastupujícího říšského protektora“. Lidé jsou příkazem a pod hrozbou represí nuceni navštívit kino a zhlédnout tento snímek.

31. 5. 1942

Na letišti v Praze-Ruzyni přistává letadlo, na jehož palubě je Heinrich Himmler. Jede přímo za zraněným na Bulovku. Heydrichův stav se relativně zlepšuje. Projevuje chuť k jídlu a jsou mu předkládány polévkové vývary připravené Linou. V Heydrichově těle však pomalu, ale jistě, hlodá zákeřná sepe.

2. 6. 1942

Vláda Protektorátu Čechy a Morava organizuje manifestaci českého lidu pro Říši. Řečníci odsuzují atentát výzvou, aby veřejnost „vydala pachatele“ a bez ohledu na zločinné štvání z ciziny plnila své povinnosti vůči Říši. Ledové sevření se zmocňuje srdcí přítomných. Pomyslný stupeň všeobecných obav dosahuje nejvyšší míry a jen morálně nejsilnější z Čechů dokáží udržet rovnou páteř.

Dobová zpráva SD konstatuje s jistým potěšením: „Děs, jaký byl na tvářích Čechů vidět v tuto chvíli, nebyl ještě nikdy tolik zřetelný jako zde.“

4. 6. 1942

Heydrich umírá v 7.30 hodin. Počínaje tímto dnem je ve všech městech Protektorátu nařízena smuteční výzdoba. Navíc v den smuteční slavnosti v Praze v neděli 7. června a v den pohřbu v Berlíně 9. června musí být uzavřeny veškeré koncertní sály, kina a divadla na celém území Čech a Moravy.

Zatím přímo v pokoji prof. Dicka proběhne pitva, která potvrdí, že smrt nastala po poškození vnitřních orgánů v důsledku intoxikace patrně vysoce virulentními mikroorganismy. Pro domněnku nějaké zvláštní chemické otravy střepinou není nejmenší důvod.

5. 6. 1942

Krátce po půlnoci snášejí příslušníci SS Heydrichovu rakev z pavilonu chirurgie nemocnice na Bulovce. Stovky policistů a příslušníků SS rozestavených v obrovském půlkruhu před nemocniční budovou sehrávají samy pro sebe středověký divadelní rituál germánské mystiky s prvky dávných pohanských obřadů. V dunění velkých bubnů a temném víření malých bubínků se rozeznávají emotivní tóny píšťal a žesťů. Rakev je uložena na lafetu děla, kterou veze polopásový tahač Hanomag, doprovázený kolonou vojenských vozidel. Až vozidla vyjedou z areálu nemocnice, na křižovatce u místa atentátu odbočí vlevo k Trojskému mostu. Budou pokračovat Argentinskou ulicí, kolem Hlávkova mostu, přes Strossmayerovo náměstí a Letenskou třídu až k Prašnému mostu. V 01.06 hodin smuteční kolona dorazí na Pražský hrad.

7. 6. 1942

Na prvním nádvoří Pražského hradu se koná smuteční akt. Před barokní Matyášovou bránou stojí již od rána s tasenými meči čestná stráž důstojníků a poddůstojníků SS u katafalku s rakví. Pochmurnou výzdobu doplňují černé pylony s věčným plamenem, zmítaným větrem ve zlatých nosičích. Na mohutných stěžních jsou do půl žerdí staženy vlajky s hákovým křížem a SS.

Úderem 8. hodiny ranní jsou vpuštěni první z nekonečného zástupu obyvatel Čech a Moravy. Zachmuření muži, vzlykající ženy – a nejenom Němci! Když se poslední paprsky zapadajícího slunce loučí s hroty štíhlých praporových žerdí, je v 18.00 hodin zahájen hlavní akt. Doposud tichý smuteční obřad vrcholí emotivním zvukem píšťal a temným vířením bubnů.

Dostavila se rodina zesnulého (Lina se rozhodla smutečního aktu neúčastnit z důvodu pokročilého těhotenství). Za temného dunění bubnů přivádí Heinrich Himmler k rakvi Heydrichovy syny. Padlého zdraví svou ochablou paží státní prezident dr. Emil Hácha. Po smutečních projevech je rakev sejmuta z katafalku a odnesena. Zní Píseň o věrnosti SS, říšská a česká hymna, nad Pražským hradem krouží vojenská letadla a baterie polních děl na Loretánském náměstí pálí v pomalých intervalech čestné salvy.

Rakev je upevněna k dělové lafetě a smuteční kondukt opouští Pražský hrad. Průvod prochází Nerudovou ulicí a odbočuje na Malostranské náměstí, zamíří do Mostecké ulice a na Karlův most. Po obou stranách sluncem zalité vozovky se zvedá les paží. Rakev s pozůstatky zastupujícího říšského protektora putuje po rozsáhlém Vltavském nábřeží, které zanedlouho ponese název Reinhard Heydrich-Ufer, přechází Václavské náměstí, až končí před Hlavním nádražím. Po osmi měsících hrůzovlády se její strůjce i aktér definitivně vrací do Berlína.

9. 6. 1942

Nejokázalejšímu pohřebnímu aktu v historii Třetí říše v Mozaikové síni budovy nového Říšského kancléřství jsou kromě dětí a bratra zesnulého přítomni téměř všichni říšští ministři, vedoucí činitelé strany, generalita, admirality branné moci, ale i státní prezident Hácha s protektorátní vládou. Hitler ve své projevu nazývá Heydricha „Mužem se železným srdcem“. Himmler na samém závěru mysticky laděného projevu říká: „Naší svatou povinností je usmířit jeho smrt.“

Textová část článku je zpracována podle díla Jaroslava Čvančary Heydrich. ☐ Fotografie a dokumenty pocházejí z☐ archivu Jaroslava Čvančary a jsou publikovány s☐ jeho svolením.

{phocagallery view=category|categoryid=76|limitstart=0|limitcount=0}